

Forslaget til en ny Unionsakt fra Erik af Pommerns sidste Aar og dets Ophavsmand.

Historisk Tidsskrift, Bind 7. række, 3 (1900)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/hto/hto_7rk_0003-PDF/hto_7rk_0003_96991.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=96991>

pdf genereret den : 28/5-2008

Forslaget til en ny Unionsakt fra Erik af Pommerns sidste Aar og dets Ophavsmand.

Af

Kr. Erslev.

Lige siden det sekstende Aarhundrede har dette Forslag været kendt af Historieskriverne, og nylig har Rydberg leveret en fortræffelig Udgave deraf, støttet paa et stort Apparat af Haandskrifter (Sverges traktater III, S. 171 ff.). Forslaget fortjener dog i flere Retninger et nærmere Studium, end der hidtil er blevet det til Del.

Den første Historiker, der har omtalt denne Akt, er Olaus Petri. Han opfattede Brevet som en virkelig vedtaget Unionsakt, som han henførte til Mødet i Stockholm 1435, og han saa deri tillige en saadan Gentagelse af de oprindeligt for Unionen vedtagne Vilkaar, at han uden videre anførte de heri givne Bestemmelser i sin Fremstilling af Dronning Margretes Historie¹⁾. Denne sidste Misforstaaelse kom ud af Verden, da Hvitfeld aftrykte det virkelige Unionsbrev fra Kalmarmødet i 1397; det viste sig, at hvad der var vedtaget den Gang, var andre og fremfor alt langt mindre specificerede Bestemmelser end de, der er optagne i det senere Brev. Af dette gav

¹⁾ Klemmings Udgave S. 160, 180.

Hvitfeld en fuldstændig Gengivelse, men han saa i det endnu en virkelig vedtaget, blot helt ny Unionsakt. Ogsaa dette er man dog kommet bort fra, og det er da ogsaa klart nok, at vi kun har et Forslag for os, ikke en endelig udfærdiget Unionslov. Akten kendes kun i Afskrifter, og disse har ingen Datering, heller intet om Besegling; mest talende er dog selve Begyndelsen:

Vi Hans Laksmand i Lund, Olaf i Upsala, Aslak i Nidaros med Guds Naade Ærkebiskopper, Aksel Pedersøn Riges Raad i Danmark, Kristjern Nilssøn Riges Raad i Sverige, Endred Erlendsøn Riges Raad i Norge etc. — saa skulle alle staa, som dette fuldbyrde og der til kommende vorde — . . .

Her peges jo direkte paa en Vedtagelse af alle tre Rigers samtlige Raader, men denne er noget fremtidigt og Brevet selv da kun et Forslag til en ny Unionsakt.

De her opregnede seks Raader tillader ret nøje at afgrænse den Tid, hvori Forslaget er fremkommet. Hans Laksmand tiltraadte vistnok i August 1436 sit Embede som Ærkebisp i Lund¹⁾, Ærkebisp Olaf af Upsala døde

¹⁾ Man har tidligere ment, at Hans Laksmand blev Ærkebisp efter Valg af Kapitlet, da Sædet var blevet ledigt ved Peder Lykkes Død. Sammenhængen er dog helt anderledes, saaledes som det fremgaar af nylig fremdragne Pavebreve (Afskrifter i Rigsarkivet). Peder Lykke døde ikke som Ærkebisp, men resignerede sit Embede; Resignationen skete gennem en slesvigsk Klerk Johannes Grote overfor Kardinaldiakonen af S. Maria i Cosmedin. Ærkestolen opfattedes derfor som værende blevet ledig i Rom, hvorefter dens Besættelse tilkom Paven, og denne providerede da Dekanen Hans Laksmand med Embedet ved en Bulle, dateret Florens 21. Maj 1436; den ny Ærkebisp fik tillige Tilladelse til at lade sig vie i sin Hjemstavn. I disse Breve kaldes han: *electus Lundensis*, men til et forudgaaende Valg hentydes der ellers ikke. Den 11. August stadfæstede han som „*archielectus confirmatus*“ sit Kapitels Privilegier (Reper-

25. Juni 1438; i Løbet af de mellemliggende to Aar maa Forslaget være udarbejdet. Dermed bortfalder jo straks Olaus Petri's Henførelse af Akten til Stockholmsmødet i 1435, og ikke synderlig bedre gaar det Hvitfeld, der under 1436 lader Akten blive vedtaget paa et „Herremøde til Kalmar udi Martio“, for ikke at tale om, at et saadant Marts møde aldrig er blevet holdt¹⁾. Men nyere Historikere har ikke været meget heldigere, naar de har søgt at finde et Unionsmøde i Tiden mellem August 1436 og Juni 1438 eller da i det mindste et Møde, paa hvilket de seks i Forslaget nævnte Raader har været samlede. I 1437 er der ingen Muligheder; Kong Erik var i dette Aar paa Gotland til langt ud paa Efter-sommeren og siden i Danmark, forhandlende med det danske Rigsraad, men kun med det. I 1438 kom et Unionsmøde i Stand, men det holdtes først i Juli Maa-ned; den svenske Ærkebisp døde netop, da han var undervejs til det, og det var for øvrigt ikke besøgt af Nordmændene. Saa maatte man da tænke paa Aaret 1436, og i lang Tid var man saa temmelig enig om, at Forslaget hørte hjemme paa det store Møde i Kalmar, der holdtes i August—September 1436 og paa hvilket det danske Rigsraad sammen med hanseatiske Udsendinge dømte mellem Kong Erik og hans svenske Undersaatte. Saa opdagede man imidlertid, at den norske Ærkebisp dog ikke ret vel havde kunnet overvære dette Møde, saa

torium n. 6836), og dette er vel sket lige efter, at han har modtaget Pavens Bulle. — Peder Lykke fik tillagt en aarlig Pension af 300 Gylden af Ærkestolen, men er vist død kort efter.

¹⁾ Efter den Maade, hvorpaa Stoffet er ordnet hos Hvitfeld, mener han dog muligvis 1437, men heller ikke da er der noget Møde i Marts, og hvorledes Hvitfeld er kommet til denne gale Datering, har jeg ikke kunnet udfinde.

vist som han samtidig udstedte Brev helt oppe i Bergen, og senere fremdragne Oplysninger om Kalmarmødet har ogsaa stillet det ganske klart, at ingen Nordmand overværede det store Møde.

De nyeste Granskere har da samlet sig om den Tanke, at Forslaget hører hjemme paa et Møde, som holdtes i Söderköping sidst i September 1436¹⁾; da der ikke vides noget om Ærkebisp Aslaks Opholdssteder, fra han i August udstedte et Afladsbrev i Bergen og indtil han sidst paa Aaret var i Oslo, kunde han i Mellemtiden have været i Sverige. Dette er jo dog en vel negativ Bevisførelse, og i Virkeligheden maa det siges at være en ganske fortvivlet Idee at tale om et Unionsmøde i Söderköping. Da Kalmarmødet sluttede først i September Maaned og der her var bragt Forlig til Veje mellem Kongen og Svenskerne, aftalte man, at Erik skulde komme til Söderköping til Mikkelsdag, her modtage Hylding af det svenske Rigsraad og af det genindsættes i Sverige. Kongen drog i Mellemtiden til Gotland, og da han vilde rejse over til Fastlandet igen, blev han kastet tilbage af Storm. Sveriges Rigsraad kom alligevel sammen i Söderköping, og den svenske Rimkrønike taler om, at Drosten „og de Danske“ mødtes med Karl Knutsson; men disse Danske er vel kun de danske Fogeder i Sverige, mulig enkelte af de Raader, der havde overværet Kalmarmødet. At der derimod til dette Møde, hvis Formaal var et rent

¹⁾ Denne Idee fremsattes samtidig af Daæ i Norsk Hist. Tidsskr. IV, 70 og af v. d. Ropp i Zur deutsch-skandin. Geschichte S. 43; den billiges af Y. Nielsen (Det norske Rigsraad S. 288 f.) og er siden, omend med nogen Tvivl, blevet tiltraadt af G. Storm (Norsk Hist. Tidsskrift 3. R. II, 112) og Rydberg (Sverges trakt. III, 168).

indre svensk, skulde være mødt fuldmægtige Udsendinge fra Danmarks Riges Raad, er højst usandsynligt, og end mindre Grund er der til at tro paa Nordmænds Tilstedeværelse.

Man bør da sige rent ud, at i de to Aar, hvori Forslaget maa være udarbejdet, findes der ikke noget Møde af de tre Rigers Raad, paa hvilket det kan høre hjemme. Men Sagen er jo ogsaa, at det beror paa en ren Fejlslutning, naar man med saa stor Iver har søgt efter et saadant Unionsmøde eller blot et Møde af de seks Mænd, der nævnes forrest i Akten. Man har indset, at Akten kun er et Forslag, men man har ikke tænkt denne Tanke helt ud. Forslagets Affatter har ment, at hans Projekt skulde forelægges paa et Møde af alle tre Rigers Raad, men deri ligger jo ingeniunde, at et saadant Møde virkelig kom i Stand. Forslagsstilleren har, for yderligere at klare Formen for Akten, i Spidsen nævnt de fornemste og ældste gejstlige og verdslige Medlemmer af de tre Rigers Raad og tilføjet, at saaledes skulde Rækken fortsættes, om Forslaget blev vedtaget; men at disse seks ældste har haft noget at gøre med Affattelsen af Forslaget, at de, som Rydberg udtrykker det, skulde være „en Unionskomitee“, eller at det i det mindste skulde være blevet forelagt for dem, det ligger jo aldeles ikke heri. Der er derfor slet ingen Grund til at søge at finde et Møde af disse seks for at forklare Forslagets Fremkomst; med lige saa god Ret kunde man af Forslaget slutte, at Kongen maatte have overværet Mødet¹⁾, thi der staar deri: „Nu er vor naadige Herre Kongen og vi alle derom ens vordne o. s. v.“, og dog er det jo sikkert

¹⁾ Saaledes gør f. Ex. Reuterdaahl III, I, 134 Anm.

nok, at Kong Erik aldrig i disse to Aar har været samlet med Rigsraader fra alle tre Riger.

Man maa da ikke blot fastholde, at det foreliggende Forslag aldrig er blevet vedtaget paa noget Møde af Konge og Rigsraader, men man maa gaa et Skridt videre og sige, at det heller ikke er udgaaet fra et saadant Møde; det er Enkeltmands Værk, og det kan i de to Aar, hvori det maa høre hjemme, ikke være blevet forelagt endog blot til Drøftelse for de samlede Raader.

Under disse Forhold vil det næppe være muligt at give nogen nærmere Tidsbestemmelse for Forslaget end den, der allerede er udlæst af, hvem Forslagsstilleren anfører som de ældste i de tre Rigers Raad. En vis Sammenhæng kan der dog paavises mellem Forslaget og det store Kalmarmøde i Sommeren 1436. Da paa dette Voldgiftsmændene afgav deres Kendelse mellem Kongen og Svenskerne, var det først deres Tanke at slutte med at sige, at hvad angaar Told, Skatten at mindske, Marsk, Stockholms Privilegier og andet, vilde de henstille det til Overvejelse af Kongen og hans svenske Raad, og videre udtalte de, at Kongen burde enes med de tilstedeværende om, at alle tre Rigers Raad kunde komme sammen paa et bedre belejligt Sted og overveje „Rigernes Bestand og synderligt om Rigerne at blive samlede i tilkommende Tider“¹⁾. Denne Slutning blev ikke optaget i selve den endelige Udfærdigelse af Kendelsen; men den viser jo, at Tanken var oppe om at faa vedtaget en ny Unionsakt paa et kommende Fællesmøde, og naar der i Kalmardommen tales forud om Told m. m., har dette

¹⁾ Hanserecesse 1431—1476 I, n. 608, § 11 (= Rydberg III, 165 Note).

noget ret tilsvarende i Forslaget, hvori det hedder: „Om Told, Mønt og andre saadanne Ærender ... det sætte vi til Kongen og hans Raad i hvert Rige“. Vort Forslag, som med sine vidtløftige Bestemmelser om det fælles Kongevalg fremfor alt tilsigter at holde Rigerne „samlede i tilkommende Tider“, er da nok udarbejdet i Tiden nærmest efter Kalmarmødet og med den Tanke, at det skulde forelægges som Grundlag for Forhandlingerne paa det Unionsmøde, som man ventede, men som rigtig nok ikke kom i Stand.

At Forslaget er Enkeltmands Værk og Tanker, stemmer nu godt med, at det i det hele har et bestemt individuelt Præg og indeholder Bestemmelser, som vanskelig kan være fremgaaede af Raadslagninger indenfor selve de ledende Rigsraadskredse. Tyngdepunktet i det hele er, som nys antydet, Kongevalget; Bestemmelserne om, hvorledes dette skal foregaa, fylder over Halvdelen af hele Akten. Kongen skal vælges i Fællig af de tre Riger paa et Møde i Halmstad, og her skal da som Valgmænd møde 40 Mænd fra hvert Rige, nemlig Ærkebispemænd med et Par andre Prælater, Drosten og Marsken, Lagmændene (i Danmark Landsdommerne), ledsagede hver af et Par „riddermæssige Mænd“¹⁾, endelig Afbud fra de vigtigste Købstæder og et vist Antal Bønder. Man har næppe tilstrækkelig betonet, hvor ejendommelig den her foreslaaede Valgforsamling er. Den er overmaade demokratisk, saavist som Købstædmænd og Bønder tæller omtrent lige saa mange Deltagere som de højere Klasser. Men næsten endnu mere paafaldende er det, at Rigs-

¹⁾ En af Rydberg fremdraget svensk Afskrift har „riddermetiske mænd“, medens de tidligere kendte her har det fordærvede „riddere mestøks mænd“ eller „riddere medhalders mænd“.

raadet slet ikke finder Plads i Forslagets Valgkoncilium: Prælaterne og de to høje Rigsembedsmænd er med og kan jo nok siges til en vis Grad at repræsentere Raadet, men dettes menige Medlemmer forbeholdes der slet ingen Stemme. Hvor underligt er dette ikke, naar Rigsraadet faktisk havde haft den afgørende Stemme ved Kongevalgene i den nærmest foregaaende Tid, hvilken Modsætning til Unionsaftalerne fra 1450, da hele Valget lægges i Raadernes Hænder!

Den, der foreslaar en Valgforsamling som den her opstillede, kan næppe selv have hørt til de ledende Mænd i Datidens Aristokrati; yderligere tør man vistnok af Valgmødets Sammensætning slutte, at Forslagets Ophavsmand har hørt hjemme i Sverige. Forbilledet kan ikke søges i Norge, hvis Rigsraad jo heller ikke deltog i nogen fælles Raadslagning i disse Aar; Norge var et Arverige, i hvilket man ikke kunde finde Mønstre for en Valgordning. Heller ikke stemmer, hvad her foreslaas, med danske Forhold; i Danmark foregik efter gammel Skik Kongevalget paa Landstthingene, medens Rigsraadet dog betragtede sig som det, der havde Valgretten¹⁾, og den fremtrædende Plads, Forslaget giver Landsdommerne, passer ikke til den ret underordnede Rolle, disse spillede i Danmark. De svenske Lagmænd havde derimod større Indflydelse, og efter Landslovens Bestemmelser skulde Sveriges Konge netop vælges af Lagmændene, hver ledsagede af tolv Mænd fra Lagsagen. Heri er allerede noget, hvorom Forslaget kan minde, men dets Forbillede maa søges langt nærmere. Den første statsretlige Følge

¹⁾ I en Traktat, som Rigsraadet kort før Olufs Valg sluttede med de pommerske Hertuger, tales om „de koninge, de van des rikes rade gekoren wert“: Repertorium n. 3088.

af den store demokratiske Bevægelse, som Engelbrecht Engelbrechtsson havde rejst i Sverige, havde været, at der var fremtraadt en svensk Rigsdag, hvortil mødte Prælater, Ridderskab, Købstædmænd og menig Almue. Saadanne Rigmøder var i den korte Tid, den store Folkefører levede, fulgt hurtig paa hinanden, i Arboga i Januar 1435, i Upsala i Juni, kort efter i Stockholm; saa i Januar 1436 paa ny i Arboga, fortsat i Stockholm. Her er Mønstret for den Valgforsamling, i hvis Haand vort Forslag vil lægge selve det fælles Kongevalg i Norden; men sikkert har ingen Mand af Sveriges høje Aristokrati fostret denne Tanke; det var ikke Rigsraadets Politik, der var trængt igennem paa Rigsdagene i Engelbrechts Tid, og med Bondeførerens Død standsede ogsaa Afholdelsen af Rigsdage helt for et Par Aar¹⁾.

Synes det saaledes, at Ophavsmanden til vort Forslag har haft megen Sympathi med den Statsordning, som under Indflydelse fra Engelbrecht var i Færd med at vokse frem i Sverige, kan han dog ingenlunde søges blandt dennes egentlige Tilhængere. For Engelbrecht var det en Trossætning, at alle Sveriges Ulykker stammede fra de udenlandske Konger, Riget havde haft i den sidste Tid, og han var derfor en svoren Fjende af Unionen. Vort Forslag viser ganske modsat en varm Følelse for de tre Rigers Forening, og det indledes med en kraftig Lovprisning af Dronning Margrete, som havde bragt Rigerne sammen og ved sine „ydmyge Bønner og gode

¹⁾ Efterretningerne om de første svenske Rigsdage er sammenstillede af Emil Hildebrand i Svensk Hist. Tidsskr. 1893, S. 282; han har dog overset Mødet i Juni 1435, da Rigsraadet var „samlet med Mestedelen af Rigets fribaarne Mænd, Købstæderne og Sveriges hele Menighed“ (Hanserecesse I, n. 448).

Gerninger mod alle tre Rigers Almue⁴ faaet Erik valgt og kronet til Fælleskonge. Engelbrecht havde benyttet de folkelige Rigsdage til atter og atter at omstøde de Mæglingsforsøg, hvortil det svenske Rigsraad havde ladet sig drage med; vor Forslagsstiller vil derimod gennem sin efter Rigsdagens Mønster sammensatte Valgforsamling netop sikre et for hele Norden fælles Kongevalg.

Den ideale Union, der tegner sig gennem Forslaget, er ganske vist en helt anden Forening end den, Margrete havde gennemført i Praksis og Erik af Pommern fortsat med, ja den er egentlig et rent Modstykke dertil. De enkelte Rigers Selvstændighed er stærkt betonet; hvert Rige skal staa med sin særskilte Styrelse, med sine egne indfødte Rigseembedsmænd, og indenfor Foreningen skal der herske den fuldstændigste Ligestilling mellem Staterne. Kongen skal regelmæssigt skifte Ophold mellem Rigerne; „da disse Riger er tre og Aaret er regnet til tolv Maaneder, da stille Kongen sig saa, at han er fire Maaneder i hvert Rige, mindre eller mere efter Lejligheden“. Bortset fra de høje Rigseembedsmænd kan Kongen vel besætte sine Hofembeder med Mænd fra hvad Rige han vil, men det tilraades ham at tage dem fra alle tre Riger, „særdeles fordi at et Rige ej skal sige, at det ene Rige elskes mer end det andet“. Ved Kongevalget vejer alle tre Riger nøjagtig lige meget, og særlig betegnende er det, hvad der skal ske, om Kongen ikke efterlader sig Sønner og man saa enes om at kejsse en Konge indenrigsk; i saa Fald skal en Lodtrækning, foretaget af et Syvaarsbarn, afgøre, i hvilket af Rigerne Kongen skal findes, „og det er fordi saa udtrykt, at det ene Riget skal ej siges at være mere forsmaaet end det andet“. Saaledes viser Forslaget helt igennem, at dets

Forfatter har været stærkt paavirket af den Kritik, der først i Sverige havde rejst sig mod Margretes og Eriks Unionsstyrelse.

Dette kan kun bestyrke os i at søge Forslagets Oprindelse i Sverige, hvad der ogsaa stadfæstes af adskillige Smaatræk¹⁾. Paa den anden Side har Forfatteren aabenbart haft en ret indgaaende Kundskab til Forholdene ogsaa i de to andre Riger, især i Danmark. Hans Angivelse af, hvilke danske Købstæder der skal deltage i Kongevalget, indeholder et meget fornuftigt Udvalg, og naar han vil fastsætte, at Kongen i hvert Rige skal have dels en øverste Kansler med Rigsseglet, dels en Gaardskansler for Retterthingsager, svarer denne Adskillelse til, hvad man havde i Danmark, medens den ikke kendtes i de andre Riger²⁾.

Med det ringe Kendskab, som vi har til de enkelte

¹⁾ Hvor Valgmændene opregnes, nævnes Sverige forud for Danmark; Gotland anføres som svensk Landskab, skønt Øen stadig var et Tvistemaal mellem Danmark og Sverige, hvis gensidige Krav 1435 henstilledes til Afgørelse af det norske Rigsraad. Mod disse Træk, paa hvilke allerede Rydberg har peget, kan det næppe anføres, at de danske Raader nævnes forrest i Aktens Indledning: Danmark stod i den Grad som Hovedmagten i Norden, at det vilde være ganske unaturligt at nævne Rigerne i anden Orden. Talende er det derimod, at hvor Forslaget anfører de forskellige Benævnelser, der brugtes i Norden for Fredløshed, stilles det svenske Udtryk forrest: „Den, som biltuger vorder i Sverige, fredløs i Danmark, utlagdr i Norge“ (i Unionsbrevet fra Kalmar hedder det derimod: „Vorder og nogen i noget Rige fredløs eller biltuger . . .“).

²⁾ Naar Aksel Pederson (Thot) nævnes i Spidsen for de verdslige danske Rigsraader, er dette korrekt; Hr. Aksel, der allerede havde deltaget i Unionsmødet 1397, var den ældste af de 1436 levende Raader, skønt de fleste samtidige Akter stiller Erik Krummedige forrest blandt Raaderne, vel fordi han var Kongens Hofmester.

Personer i Datiden, kunde det synes meget dristigt at vove en Formodning om, hvem der kan have været Ophavsmand til det Forslag, hvis Ejendommeligheder vi nu kender. Hvad vi har kunnet udlæse af Forslaget, er imidlertid Træk, der tilsammen peger paa en Personlighed, som maa have indtaget en hel Særstilling. Forfatteren er nærmest knyttet til Sverige, men maa dog ogsaa have haft gode Forbindelser i de andre Riger; han er højt stillet og anset, siden han kunde vente, at hans Forslag skulde blive forelagt de tre Rigers Raader, og dog kan han ikke selv have hørt til det egentlige Rigsraadsaristokrati; han er ivrig for Unionen og ønsker Kong Erik anerkendt, og dog holder han stærkt paa, at Rigernes nationale Selvstændighed skal respekteres, ja han er endog tilbøjelig til at anerkende den Indflydelse, som Engelbrechts Opstand havde skaffet den svenske Almue. Alle disse Bestemmelser passer paa een Mand i Datiden og næppe paa nogen anden, paa Hans Krøpelin.

Hans Krøpelin¹⁾, tysk af Fødsel, var allerede i Margretes Tid indvandret til Danmark; han blev Skænk ved Dronningens Hof og ægtede en dansk Adelsdame. I Erik af Pommerns første Aar var han Foged paa de norske Slotte Baahus og Elfsborg; senere fik han den overordentlig vigtige Stilling som Hovedsmand paa Stockholm Slot²⁾. Her styrede han i mange Aar, og medens han opfyldte alle sine Pligter mod Kongen, forstod han

¹⁾ Biogr. Lex. IX, 581.

²⁾ Styffe (Skandinavien² S. 275) lader Bo Dyre være Hovedsmand i Stockholm til 1421 og da afløses af Krøpelin; denne nævnes dog allerede fra Juni 1419 som Hovedsmand her (Rydberg III, 40; Svenskt Dipl. från 1401 III, n. 2641, 2789), medens jeg ikke har truffet Bo Dyre som saadan efter 1418 (Svenskt Dipl. III, n. 2464).

dog, i stor Modsætning til alle de andre tyske og danske Fogeder, at vinde Svenskernes Sympathi, saaledes at den svenske Rimkrønike kunde sige om ham:

De Bønder monne Hans takke,
med Urette lod han dem ej beskatte;
han gjorde dem Naade, hvor han maa:
hvor han hørte nogen trætte,
gerne skilte han dem ad med Rette;
det lønne ham Gud.

Da Opstanden rejste sig i Sverige, blev Hans Krøpelin derfor den givne Mægler mellem Kongen og hans utilfredse Undersaatter; atter og atter forhandlede han med det svenske Rigsraad og med Engelbrecht, rejste til Kongen i Danmark og tilvejebragte Underhandlinger og Forligsforsøg. Trofast holdt han sin Ed til Kong Erik, men han har sikkert fuldt ud forstaaet, hvor megen Grund til Klage man havde i Sverige, og alt eftersom Tiden gik, og det mere og mere viste sig umuligt at faa Erik ind paa nye Veje, gled Hans Krøpelin over mod Svenskerne. Efter Forliget i November 1435 tog Kong Erik ogsaa Stockholm Slot fra ham. Krøpelin fortsatte dog sin Virksomhed som Mægler, og det var hans Fortjeneste, at Voldgiftsmødet kom i Stand i Kalmar i Sommeren 1436. De her tilstedeværende Hanseater nævner ham blandt Kongens danske Raader, men da Voldgiftsdommen var faldet og bl. a. havde fastslaaet, at alle Sveriges Slotte skulde besættes med indfødte svenske Mænd, gjorde Svenskerne alligevel Krøpelin til Hovedsmand paa det vigtige Aabo i Finland, medens ellers Eriks fremmede Fogeder allevegne maatte vige Pladsen.

Man vil se, hvor nøje vort Forslag passer til Hans Krøpelin. Han, den stadige Mægler, maatte fremfor nogen

føle sig kaldet til at opstille et Program for en endelig Udsoning, og naar Forslaget paa den ene Side peger paa en varm Ven af Rigeres Forening, paa den anden Side paa en Mand, der anerkender, at Unionen bør styres helt anderledes, end hidtil havde været Tilfældet, saa stemmer det ganske med de Anskuelse, vi maa tillægge Krøpelin efter hans hele Optræden i disse Aar. Og naar Forslaget endelig indeholder denne Valgforsamling, hvori de forskelligste Samfundsklasser er repræsenterede, fatter man i det mindste bedre, at en Mand som Hans Krøpelin, en Udlænding, der er baaret frem af Kongegunst, men ogsaa har forstaaet at vinde Almuens Sympathi, kan have haft saadanne Tanker, end at de skulde være opstaaede hos en Stormand af de gamle indfødte Slægter.

Hans Krøpelin, hvis vi da i ham tør se Forslagets Ophavsmand, havde imidlertid ikke større Held med sig ved dette Forsøg end ved de mange andre Maader, paa hvilke han søgte at forene Kong Erik og Svenskerne. Det Unionsmøde, han havde for Øje ved Udarbejdelsen af sin Plan, kom ikke i Stand; helt ubemærket gik hans Forslag dog ikke hen. Da danske og svenske Raader i Juli 1438 traadte sammen i Kalmar og her virkelig vedtog en Stadfæstelse af Unionen, har de kendt Krøpelins Forslag, og i den af dem sluttede Traktat benytter de hist og her Vendinger, hentede derfra. Man ser det af følgende Sammenstilling:

Forslaget.	Unionsakten 1438.
dog saa, at hvert Rige bliver ved sin Lov og Ret, Privilegia, Frihed og gode gamle Sædvane og deres Navn.	og at hvert Rige blive ved sit Navn, Lov, Ret, Privilegia, Frihed og gode gamle Sædvane.

<p>... eller nogen Anfægtning af nogen udenlandsk Herre ...</p> <p>da skal det ene Rige det andet til Hjælp komme, aldeles som det var eet Rige, efterdi som da er Sagen bejlig og Magten er stor, som dem imod er.</p> <p>og Kongen staa dem for Skade.</p>	<p>... eller med andre udenlandske eller vrangvise Mænds Anfægten.</p> <p>da skulle de andre Riger ... til Hjælp komme, ... aldeles som det var eet Rige, ... efter Lejlighed, som da paa Færde er, og Magten er stor, som dem imod ere.</p> <p>og Kongen og Rigets Mænd staa dem for Skade.</p>
--	--

Men skønt Raaderne vedtog, at der stadig skulde herske Fred mellem Nordens Riger, og at disse gensidig skulde hjælpe hinanden i Orlog, var de langt mindre ivrige end Krøpelin for at opretholde Forbindelsen mellem Rigerne, og da de kom til selve Kongevalget, erklærede de, at derom kunde de „nu ej ydermere ens vorde“, og de nøjedes med at fastslaa, at man, naar Tilfældet indtraadte, i Fællesskab skulde overveje, „hvad som da nyttigere er, at have een Konge eller flere“.

Lige efter fulgte det afgørende Brud med Kong Erik, og Kristoffer af Bayern opnaaede vel efterhaanden at blive taget til Konge i hvert af de tre Riger, men til Forhandlinger om en ny Unionsakt kom det ikke i hans Tid, skønt baade det svenske og norske Rigsraad stræbte efter at faa Sagen optaget til ny Behandling. Efter Kristoffers Død, da Sverige havde valgt Karl Knutsson og Danmark Kristjern I, sluttedes derimod paa Mødet i Halmstad i Maj 1450 en Slags Eventualunion mellem Danmark og Sverige, idet disse to Riger lovede hinanden efter den ene eller begge Kongernes Afgang at mødes til fælles Kongevalg. Stedet for dette skulde være Halmstad, altsaa det samme, der fastsattes i Unionsforslaget fra Erik af

Pommerns Tid; men dette behøver dog ikke at forudsætte nogen Kendskab til selve Forslaget, og Paavirkning fra dette spores heller ikke i de da fastsatte nærmere Vilkaar for Foreningen. medens man derimod gjorde rigelig Brug af Unionsbrevet fra 1438. Senere hen i samme Aar mødtes danske og norske Rigsraader i Bergen og sluttede her den navnkundige Forening mellem Danmark og Norge, og i denne Foreningsakt mærker man vel ikke i Enkelthederne nogen Paavirkning fra vort Unionsforslag, men til Gengæld henvises der til det, aldeles som det var en fuldgyldig Unionstraktat. Det hedder nemlig:

Og naar Gud vil, at saa haardelig kan ske, at Kongen frafalder, da skal Rigens Raad i det Rige, som Kongen bliver død udi, byde ufortøvet det andet Riges Raad til, at da paa baade Sider Rigens Raad med det første sammenkomme i Halmstad, som førre Bebindelsen indeholdt om det Sted.

Dette peger jo tydeligt tilbage paa Forslagets Bestemmelse:

Først at, i hvilket Rige Kongen afgaar, da skal Drogen og Marsken i samme Rige forkynde det de to andre Riger og byde haardelig dem, som herefter skrevne staa, at mødes i Halmstad.

Saaledes er allerede her Krøpelins Forslag blevet blandet sammen med det gamle Unionsbrev fra Kalmarmødet, og det er da mindre underligt, at adskillige af de mange Afskrifter, hvori det senere blev udbredt, har den samme Opfattelse, idet de tilføjer:

Dette er gjort af Dronning Margretes Raad og alle tre Rigers og stadfæstet i Kong Eriks Tid, som forskrevet staa.

Naar Olaus Petri i vort Forslag ser selve Grundbestemmelserne for Unionen, vedtagne i Dronning Margretes Tid, omend stadfæstede senere, er dette saaledes en Misforstaaelse, der gaar langt tilbage i Tiden ¹⁾).

Efterat saavel denne ældgamle som senere Tidens Misforstaaelser er fjernede, maa det vel siges, at Unionsforslaget fra Erik af Pommerns Tid ikke har den statsretlige Betydning, som man har tillagt det. Aldrig vedtaget, heller ikke nogensinde forelagt for et Unionsmøde er det end ikke udgaaet fra de fornemste Raader i de tre Riger og kan ikke vise os de Anskuelse, der herskede

¹⁾ I 1513 taler norske Rigsraader under deres Forhandlinger med Kristjern II i København om Unionsdokumentet, hvoraf de fra Norge har medført „Kopier udi gamle Register af samme Reces“ (Dipl. Norv. IX. n. 476); efter de Udtryk, de bruger, er der ingen Tvivl om, at deres Omtale gælder det senere Unionsforslag, hvad Rydberg rigtig har paapeget i sin „Indtrædelsestale“ om Unionsbrevet S. 4. Endnu Vedel har den samme Opfattelse; i en Afskrift af Forslaget i hans Samlinger (Gml. kgl. Saml. 4to, 2443) har det Titelen: „Dronning Margretes Forbund, den Tid hun vandt Sverige“. — Mærkelig er den Tro, der var almindelig i den sidste Unionstid, at det ved Kalmarforeningen var fastsat, at Rigerne ved Kongevalget skiftevis skulde have den første og afgørende Stemme; da Danmark, som havde haft Forstemmen ved Erik af Pommerns Valg, siden ogsaa tiltog sig første Stemme ved Kristoffer af Bayerns, førte dette Overgreb til, at Svenskerne brød Unionen ved at tage Karl Knutsson til Konge. Saaledes siger Povl Helgesøn i den lille Danmarkskronike (Rørdam, Monumenta 2. R., II, 442), der vistnok er forfattet i Kristjern II's første Aar, og ganske samtidig (1513) skriver Ture Jønsson til Sten Sture, at man bør paase, at Kalmar Dagtingning og Reces holdes ved Magt: „thi Røsten gives nu os, som I vil finde i Recessen, naar I vil lade den overse“ (Allen II, 584). Den samme Opfattelse gaar siden igen i Danmark hos Svaning og i Sverige hos Erik XIV, hvad Rydberg har paavist. Det er jo en ren Sagdannelse, men den har vel nok sit Udgangspunkt i vort Unionsforslag, hvor Ligevægten mellem de tre Riger ved Kongevalget stræbes saa nøje gennemført.

i Aristokratiet. Det er Enkeltmands Værk og Enkeltmands Tanker; men ogsaa som saadant er Forslaget interessant og betydningsfuldt. Det er et velment Forsøg paa at føre Unionen ind paa nye Baner, og hvis jeg har Ret i at gøre Hans Krøpelin til dets Ophavsmand, er det et nyt og hædrende Vidnesbyrd for ham som den ivrige og ærlige Mægler i den store Unionsstrid.
